

VYKOUŘENÍ

SNÁŘ Z TOVÁRNY

sobota 27. 5. 2023

MAGAZÍN FESTIVALU DREAM FACTORY OSTRAVA 2023

POSTAVA NIKDY NENÍ JEN ZNAKEM, ALE TAKÉ ORIGINÁLEM HERCE PŘÍTOMNÉHO NA JEVIŠTI

V kalendáři se psalo 26. května 2018 a na Festivalu Divadelní svět Brno byla na jevišti Divadla Husa na provázku uvedena kontroverzní inscenace *Naše násilí a vaše násilí* chorvatského režiséra Olivera Frlijiće, kterou doprovázely protesty iniciované zejména politickým hnutím Slušných lidí. Tato událost se tak do českého kontextu zapsala jako obrovská mediální kauza s kulturně-politickým podtextem a vzbudila obrovskou diskuzi nejen o službě divadla. Právě na ni se rozhodl společně se souborem Divadla Husa na provázku reagovat i režisér Jiří Havelka skrze inscenaci *Vykouření*.

Taková rozechřivací otázka: Co se vám vybaví jako první, když se řekne Oliver Frlijić?
Divadelní autor a režisér.

Proč zrovna název *Vykouření*?

Protože to byl prvotní nápad. Protože toho symbolizuje i asociuje dost. Od zcela bulvárního čtení, asi jako když do inzerátu, u kterého chcete zvýšit čtenost, připíšete slovo SEX, po vnitřní duchovní očistu. To, s čím se vám asociuje primárně, je dáno vaší mentální konstitucí. A to mě na tom

baví. Takový název rovnou něco vyvolává, i když ta jeho bulvárnost asi křičí nejvíc. Což platí pro tu kauzu obecně. Bulvární rovina postupně přebíla všechny ty další, jemnější roviny. V neposlední řadě ten název lapidárně pojmenovává jednu z inkriminovaných kontroverzních scén, tedy felaci papeže.

***Vykouření* vychází z událostí, které se odehrály kolem Frlijićovi inscenace *Naše násilí a vaše násilí* uvedené na festivalu**

Divadelní svět Brno v roce 2018, na kterém jste měli i vy jakožto režisér rovněž zastoupení skrze *Elity* Slovenského národního divadla. Jak na ono dění vzpomínáte?

PROGRAM — SOBOTA 27. 5.

14:00	TMÁNÍ (VR FILM) Virtuální realita Ostrava (14:00–20:30 každých 30 minut)	25'
15:00	MAMI, TATI, KLUCI ŘÍKALI DK Poklad – amfiteátr	40'
17:00	OČISTEC SI ZASLOUŽÍ KAŽDÝ DK Poklad – divadelní sál	130'
18:30	MARIE ANTOINETTA Divadlo Antonína Dvořáka	150'
20:00	HEDWIG A JEJÍ ANGRY INCH DK Poklad – společenský sál	105'

ÚVODNÍK

Čtenáři, čtenářko, včera se mi při návštěvě Komorní scény Aréna vybavily semináře scénologie, v jejichž rámci jsme se mimo jiné zabývali scénologií prostoru a architektury. Velmi stručně to znamená nahlížet na konkrétní místa, budovy, ale třeba i místnosti, jako na divadelní scénu. Člověk může popustit uzdu fantazii a skrze metafory popisovat a definovat charaktery budov nebo objektů, vztahy mezi nimi vzájemně, ale i mezi nimi a divákem. Stejně tak se scénuje i člověk, nějak se jeví svému okolí a více či méně to vědomě ovlivňuje. Doufám, že se moje pozorování nebude zdát příliš nevkusné, ale v tomto smyslu mě v Aréně velmi zaujala toaletní kabinka. Zapomněla jsem, že jen co do ní člověk vkročí, nutí ho ta zrádná místnůstka vzhlížet se ze všech stran, což je poměrně v rozporu s funkcí, jakou tento prostor zastává. Zrcadlové stěny a strop tím pádem nemožnou jinak a, řečeno teatrálně, nastavují zrcadlo. Nikoliv přeneseně, jako to dělá dobrá aktuální inscenace, ale děsivě doslova. Vrcholem se mi zdála být chvíle, kdy jsem měla chuť si specifický interiér „kabinky pravdy“ vyfotografovat, a mě v něm. Po krátké mentální hádce jsem dospěla k názoru, že vytahovat mobilní telefon a fotit se, řekněme si to upřímně – na záchodě, zatímco za dveřmi stojí další divačky, už přesahuje jistou mez důstojnosti. Celá epizoda mě nicméně přivedla k úvaze, že víno a chlebiček jako samozřejmá součást divadelního rituálu v rámci přestávky už je fenomén poměrně zprofanovaný, nikdo se ale myslím zatím nezabýval problematikou divadelních toalet. Jak jsem si sama ověřila, z hlediska scénologie v nich jistý potenciál je, nemluvě o problematice front a orálních recenzí, které zde člověk často vyslechne. To jen kdyby někdo hledal téma pro studii nebo absolventskou práci...(bs)

Já jsem bohužel mohl být v Brně jen jeden večer, viděl jsem pouze inscenaci *Prokletí*, a ani na *Elity* už jsem přítomen nebyl. Takže tento ročník festivalu jsem vůbec nějak nenasál.

Jak se zrodil nápad, že budete na události kolem zmíněné Frljičovi kontroverzní inscenace reagovat inscenací?

Asi z ročních debat s dramaturgem a uměleckým šéfem Husy na provázku Martinem Sládečkem. Měli jsme samozřejmě více témat, rozhodla nakonec jedna diskuze s vybranou skupinou herců, kteří se měli zkusit účastnit. Tehdy se ukázalo, že je tato kauza pro ně stále živá, a to v tom smyslu, že diváci, kamarádi, ale i zkrátka obyvatelé Brna, si je často spojují s tou „prasárnou“. I když jim mnohokrát vysvětlovali, že v tom nehráli, že to nebyla inscenace jejich divadla, že ten den tam dokonce ani nebyli, to propojení skrze budovu Husy na provázku, skrze členství v souboru Husy na provázku, je zkrátka velmi silné, i když zcela nesmyslné. Dokonce ani vyšší kognitivní schopnosti toto absurdní ztotožnění nerozjetnou. To nám jako startovní bod pro kolektivní autorskou inscenaci přišlo intenzivní.

Ve *Vykouření* zaznívají citace z mnohdy negativních reakcí na sociálních sítích a v médiích, z jakých dalších materiálů jste s vaším týmem vycházeli?

Samozřejmě jsme procházeli diskuze pod články na internetu, hledali jsme všechny video reakce, talkshow a jiné platformy, kde se kauza řešila, jejich množství bylo však tak rozsáhlé, že jsme brzo výběr zúžili a internet jako zdroj opustili. Více jsme se pak věnovali dopisům, které posílali lidé ať už do divadla nebo na městskou radu, případně

na akademickou půdu. A v jednu chvíli jsme se na dlouho zasekli u soudních rozhodnutí, kterých už v té době bylo zveřejněno poměrně hodně.

Ve vaší inscenaci se klade důraz na interpretaci divadelního znaku, který zjevně v případě „nečekaných hostů“, ale také veřejnosti nebyl ve Frljičově titulu pochopen. Co myslíte, že vede diváky k tomu, že inklinují chápat divadelní znak doslovně?

Já myslím, že je to jen jedna z rovin, ta sémiotika. Svoje místo tam má proto, protože ty právní texty, ty rozsudky, na ní do značné míry stojí. Legislativa si musela v tomto případě vypomáhat a doslova se opírat o divadelní teorii, o expertízy z řad divadelníků, nebo řekněme poučených diváků. Už proto nám to přišlo zajímavé. Ale v divadle je všechno složitější, kaž-

dý znak existuje i v nějaké fenomenální rovině, postava nikdy není jen znakem, ale také originálem herce přítomného na jevišti. Divadlo se nedokáže hermeticky uzavřít jen ve znakovém systému. A nutno dodat – naštěstí. Proto je i vytyčení etických hranic u divadelního umění extrémně komplikované.

Je *Vykouření* určeno i pro diváka, který nezná kontext celé kauzy anebo nebyl u události přítomen? Pokud ano, jakým způsobem?

Ve foyer Husy na Provázku se před představením pouští audiostopa dohromady s fotografiemi, což nabízí určité informační shrnutí, nebo spíše prezentují fragment tehdejší medializace této kauzy. Ale nemyslím si, že to je nezbytně nutné. Začátek inscenace je vystavěn jako jakési vyvolávání duchů minulosti

nebo zpřítomnění paměťových stop a vše následně se na to váže. Navíc dle debat, které jsme zatím po představení vedli, *Vykouření* se od té konkrétní kauzy jenom odráží a naráží na v tu chvíli nejžhavější „kulturní válku“.

Dovolím si říci, že i Vaše dokumentární inscenace jsou provokativní, protože přece jenom odráží negativní aspekty

české historie, ale vlastně i kultury, ať už se jedná například o *Dechovku* nebo *Očitého svědka*. Proč je podle vás pro tamní veřejnost těžké se s nimi konfrontovat?

Neumím míru provokativnosti určit. Když mě osloví divadlo, nabídnu to, co mi v tu chvíli rotuje v hlavě, což jsou všechno fenomény, které pozoruju kolem sebe, nějak ke mně přišly a vyvolaly silnou emoční

reakci nebo extrémní zmatenost. Nevím si s tím rady. Nevím, co si o tom mám myslet. A čím víc se o to pak zajímám, čím víc se dozvídám, tím je zmatenost jen intenzivnější. A takovou věc chcete sdílet s ostatními.

*Za rozhovor děkuje
Petra Kupcová*

PRAVÁ BROADWAYSKÁ SHOW

Pavel Košatka si za svou režijní prvotinu vybral muzikál *Hedwig and The Angry Inch*. V českém prostředí se jedná o první uvedení, podle reakcí odborné kritiky i veřejnosti se ale zdá, že jsme snad konečně na *Hedwig* připraveni. Jako by totiž témata, která zpracovává, rezonovaly dnes stejně, možná ještě víc než v době vzniku na konci minulého tisíciletí. Co Pavla Košatku na *Hedwig* přitahuje a proč obsadil do titulní role zrovna Romana Tomeše?

Kdy jste se poprvé setkal s příběhem *Hedwig*?

S *Hedwig* jsem se poprvé setkal v Americe při návštěvě newyorské Broadwaye. Byla to vlastně shoda náhod, ani jsem na to představení neplánoval jít, ale nechal jsem se strhnout vyprávěním jedné místní divadelní fanyanky. A *Hedwig* pak strhla mě, byl to asi nejsilnější zážitek, který jsem v divadle prožil.

V čem vás její osud fascinuje?

Svou rozmanitostí. *Hedwig* se nedá snad-

no popsat nebo zaškatulkovat. Chvíli je za rockovou divu, chvíli za hodně sprostou trash drag queen, aby zase za další chvíli byla velmi citlivou zranitelnou osobou.

A jak dlouho trvalo ji dostat na české jeviště?

Všeho všudy od první schůzky s producentem Liborem Svobodou 14 měsíců. Nechtěli jsme nic podcenit a věnovali přípravám opravdu hodně času. Sháněli jsme si sami práva v Americe a chtěli jsme dokázat, že i v našich „malých čes-

kých podmínkách“ se dá udělat skvělá broadwayská show. Zkoušeli jsme ve třech fázích, i kvůli množství textu, které se Roman musel naučit, a bylo také potřeba, aby se se složitou postavou *Hedwig* sžil a dokázal se do ní na jevišti plně proměnit.

Jedná se zároveň o vaši první režii. Jak jste celý proces zkoušení vnímal?

Proces byl samozřejmě náročný, ale obklopili jsme se samými profíky a přáteli, takže podpora přicházela ze všech stran. Původně jsem měl u projektu figurovat „jen“ jako výkonný producent, ale nakonec jsem si režii splnil i tajný sen. Nebylo to vždy růžové, několikrát přišla chvíle „Já už na to kašlu a končím“, ale dotáhli jsme to a myslím, že nemůžeme být pyšnější na to, co jsme s celým týmem vytvořili.

A doufáme, že je to jen začátek naší produkce...

Více než u jiných titulů stojí Hedwig na protagonistovi, respektive protagoniste. Role Hedwig v sobě totiž snoubí několik žánrů, vyžaduje navíc neustálé balancování mezi drásavou výpovědí a sarkastickým odstupem. Proč ji nakonec ztvárňuje Roman Tomeš?

Myslím, že tuhle otázku si pokládá Roman před každým představením, kdy si opakuje 70 stran textu u holení rukou a nohou. „PROČ ZROVNA JÁ?“ Ale teď vážně, s Romanem se známe dlouhé roky a vlastně nikdy bych do něj neřekl, že by takovou úlohu zvládl. Začátky byly krušné, Roman je univerzální muzikálový zpě-

vák se širokým záběrem, ale Hedwig je divadelně opravdu náročná role. I samotné disciplíny drag show a stand-up comedy – to jsou žánry, které jejich představitelé pilují dlouhé roky. Je důležité znát tu hranu komedie a trapnosti a dát všemu správný timing. Ani Roman si v první chvíli neuvědomil, do čeho vlastně vstoupil. Ale vydržel a vlastně si nedokáží ani představit nikoho jiného, s kým bych celé tohle divadelní dobrodružství absolvoval. Jsem moc rád, že jsme společně všem ukázali, co v něm skutečně je. A všechny ohlasy, nominace na ceny i ocenění to dokazují.

Jedná se přeci jen o nekonvenční příběh, ostatně v našem prostředí jsme s nastudováním přišli více než dvacet

let po premiéře v New Yorku. Myslíte, že jsme na Hedwig konečně připraveni?

Já jsem přesvědčený, že ano. Ale stačí si kdekoliv na internetu otevřít jakoukoliv diskuzi a člověk hned trochu couvne. Ani v New Yorku před 20 lety nebyli na Hedwig 100% připravení a ani my asi nikdy nebudeme. Ale tak to má být. Hedwig je kontroverzní a zvláště v dnešních hyperkorektní době bude trnem v oku mnoha divákům. Ale jsme rádi, že si nás vyhledávají diváci, kteří jsou otevření a dokáží si show naplno užít.

*Za rozhovor děkuje
Barbora Sedláková*

pochopit. Těch rovin, které v sobě Hedwig má, je spousta, to pro mě bylo asi nejtěžší. Pochopit ji a nechat ji vstoupit do mě.

V zádech máte po celou dobu představení kapelu The Angry Inch. Hádám, že to člověka asi motivuje jinak, než když zpívá třeba za doprovodu reprodukováné hudby. Inscenace se navíc obvykle hraje v klubu pražské Malostranské besedy, což není typicky muzikálový prostor, jak se za takových podmínek hraje?

Beseda je ideální prostor pro stand-up. Ani veliký, ani moc malý. Jsme blízko k divákům. Bez kapely by to samozřejmě nešlo. Je nedílnou součástí příběhu a kluci tam mají i své postavy. Hudba je skvěle napsána a podtrhuje dobu, o které vyprávíme. Divák by měl mít pocit, že sedí v klubu a poslouchá koncert. To se nám snad daří.

Co podle vás může na postavě Hedwig i na celé inscenaci zaujmout současného českého diváka?

Otevřeně mluvíme o tématech, která se dotýkají nás všech. Ve finále je to především o tom přijmout sebe takového, jaký jsem. Pochopit, že na světě na nic nejste sami. A že má smysl hledat lásku a vždy za ní jít. Nejsme líbiví, nejsme vyumělkovaní, jsme upřímní, často velmi nekorektní, ale na nic si nehrajeme a ve finále nacházíme katarzi.

Viděla jsem jednu z repríz v Praze a musím říct, že reakce v Malostranské besedě byly nadšené, vzrušené a neobvykle hlasité. Jsou reprízy pokaždé takhle živelné?

Většinou ano. Měli jsme i představení, kde diváci skoro celou dobu mlčeli a téměř se nezasmáli, ale na konci o to víc tleskali ve stoje a nechtěli nás pustit do zákulisí. Divák je v tomhle představení partnerem. A ten se taky často probudí každý den jinak naladěný. Ale většinou to je živelné a divoké.

Za rozhovor děkuje Barbora Sedláková

NEJSME LÍBIVÍ ANI VYUMĚLKOVANÍ, ALE UPŘÍMNÍ A ČASTO VELMI NEKOREKTNÍ

Muzikálový herec a zpěvák Roman Tomeš získal letos za roli Hedwig v muzikálu Hedwig a její Angry Inch třetí místo v Cenách divadelní kritiky. Inscenace byla nominována i na Cenu Thálie a Cenu Divadelních novin. Hraje se v malém klubovém prostoru, vypráví se příběh v našich poměrech možná nekonvenční, přesto už patří do kánonu světového muzikálu. Kromě queer tematiky totiž klade bytostné otázky o hledání vlastní identity, lásky a pochopení. Co Romana Tomeše naučilo zkoušení inscenace a jak reaguje na excentrickou Hedwig publikum?

Zcela upřímně je to pro mě nejtěžší představení, které jsem kdy zkoušel. Nejenom tematikou, ale i množstvím textů, písní, líčení... Je to svým způsobem stand-up, což je žánr, který se vymyká tomu, co jsem doposud dělal. V tomhle mi to ohromně rozšířilo obzory. Samozřejmě jsme si do poslední chvíle nebyli jistí, jak u nás budou diváci na tento příběh reagovat. Každé publikum je jiné, ale reaguje vždy velmi dobře.

Znal jste příběh Hedwig ještě předtím, než přišla nabídka ji hrát?

Přiznám se, že příběh jsem neznal. Poznám jsem ho v ten večer, kdy nabídka přišla. Viděl jsem původně filmovou verzi, na jejíž popud jsem se rozhodl do projektu jít. To jsem ještě netušil, že v té divadelní verzi mluvím pouze já a že skutečně neslezu z jeviště. Tenhle titul toho spoustu sděluje a ta dřina za to stojí.

U nás možná není fenomén Hedwig and The Angry Inch úplně znám, ale na Broadwayi už se jedná o stálici, u nás jde naopak o první uvedení, cítíte v tomto smyslu zodpovědnost?

Nemám v tomhle směru pocit, že bychom byli průkopníci. Dokonce myslím,

že v nějaké podobě se tu Hedwig už někde uváděla. Ale je pravda, že pozoruji, že se někteří diváci pravidelně vrací a jistá fanouškovská základna už vzniká. To nás moc těší. Ale zodpovědnost cítím vždy, když jdu na jeviště. Nejen jako Hedwig.

S čím jste při zkoušení nejvíce bojoval? Jde přeci jen o fúzi žánrů a výzva je to samozřejmě i pěvecky a herecky.

Asi nejvíc právě s tím textem. Je to opravdu ohromné množství látky, kterou musíte nejen nacpat do hlavy, ale také je nutné ji

FOTOGRAFICKÉ OHLÉDNUTÍ ZA PRVNÍMI FESTIVALOVÝMI DNY

POZVÁNKA NA DALŠÍ DEN – NEDĚLE 28. 5.

NE 28/5 — 10:00
Divadlo loutek

MALÁ ČARODĚJNICE

Divadlo loutek, Ostrava / režie: Václav Klemens
Délka: 75 minut včetně přestávky

Když je někomu sto dvacet sedm let, ve světě čarodějnic to není žádný věk. Přesně tolik je malé čarodějnice, když by se ze všeho nejraději vydala na slavnost filipojakubské noci na Skalnaté hoře.

NE 28/5 — 14:00
Centrum Pant

MLUVME SPOLU

beseda
Délka: 90 minut

Beseda s herci Dejvického divadla a s šéfredaktorem týdeníku Respekt Erikem Taberym o stavu naší společnosti, její nedávné historii a také o výhledech do budoucna.

NE 28/5 — 16:00
Komorní scéna
Aréna

KDO ZABIL MÉHO OTCE

Depresivní děti touží po penězích, Praha / režie: Jakub Čermák
Délka: 75 minut

Jak ve světě plném chlapské pýchy, tvrdosti a strachu projevít cit? Zpracování slavné francouzské literární zповědi.

NE 28/5 — 18:30
Divadlo
Antonína Dvořáka

FIFTY

Dejvické divadlo, Praha / režie: Petr Zelenka
Délka: 170 minut včetně přestávky

Jak můžou prezidentské volby zhatit vysněnou švédskou trojku? Také o tom je nová inscenace Petra Zelenky s Ivanem Trojanem v hlavní roli, která vynesla Dejvickému divadlu dohromady tři Ceny divadelní kritiky 2022.

POZVÁNKA: BESEDA JE ZÁKLAD STÁTU

V rámci zítřejšího, nedělního programu konečně stane na ostravské půdě tvář letošního festivalu – Ivan Trojan. Samozřejmě se ale můžete těšit na celý dejvický ansámbl kolem inscenace *Fifty*. Na ni jsou už sice všechny vstupenky pryč, stále jich ovšem pár zbývá na besedu v doprovodném programu, která nese název *Mluvme spolu*, a s herci ji povede šéfredaktor časopisu *Respekt*, Erik Tabery. Na našem území už je tak nějak zvykem, že se politicko-společenské proměny nebo debaty o těchto proměnách odehrávaly z velké části v divadle. A to jak v rámci představení, které mohlo nejrůznějšími způsoby ve „druhém plánu“ komentovat aktuální situaci, tak i po nebo před představením. Tehdy se totiž může mnohem frontálněji zapojit do dialogu i publikum. Tak si pojďme odpoledne v Centru PANT společně promluvit. Možná zrovna nejsme v zásadní krizi, ale preventivní dialog o současném stavu a výhledech do budoucna nikdy není na škodu. Naopak bych se nebála tvrdit, že pro demokratickou společnost by měl být přímo nutností. Takže – nebojme se, osmělme se, zeptejme se, rojukme! (bs)

Snář z továrny – magazín festivalu Dream Factory Ostrava 2023. Sobota 27. května, číslo třetí. Šéfredaktorka: **Barbora Sedláková** (bs). Redakce: **Silvie Hajdíková** (sh), **Zdeňka Horváthová** (zh), **Petra Kupcová** (pk), **Amálie Švecová** (aš), **Kristýna Vinařová** (kv). Fotografie: archiv festivalu Dream Factory Ostrava, **Maxim Bajza**, **Ondřej Durczak** a **Lukáš Horký**. Grafická úprava: **Jan Kulich**. Sazba: **Lukáš Horký** – Surbanz. Zpravodaj vydává Dream Factory Ostrava, z. s.. Ředitel festivalu: **Tomáš Suchánek**.

OSTRAVA!!!

